

ŞİİRİN ÇİZDİĞİ

Edebiyat ve Şiir Üzerine Yazılar

İlhan Berk (1918, Manisa - 28 Ağustos 2008, Bodrum) 1945'te Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Fransızca Bölümü'nü bitirdi. Fransızca öğretmeni (1945-1955) ve ardından Ziraat Bankası'nda çevirmen (1956-1969) olarak çalıştı. Emekliliğinin ardından Bodrum'a yerleşti ve ölümüne kadar orada yaşadı.

İlk şiirleri *Yeni Doğuş, Uyanış, Varlık, Ses* gibi dergilerde çıktı. İlk kitabı *İstanbul'dan* (1947) itibaren "toplumcu şiir" in önemli temsilcilerinden biri olarak adı öne çıktı. 1954'ten itibaren İkinci Yeni tarzında şiirler yazmaya başladı, "Salt Şiir" dediği bu tarzı savunan yazılar yazdı. *Galile Denizi* (1958) kitabından sonra, İkinci Yeni'nin en çok anılan şairlerinden biri oldu. 1960'ların başından itibaren peş peşe yayımladığı kitaplarıyla, "şiirin kırk türlü yazılabileceği"ni gösterdi. Dilin tüm olanaklarını deneyerek modernist şiirin ufkunu genişletti. Kadim uygarlıklardan cinselliğe, nesnelere şehirler, şifalı otlardan şairlere kadar "her şeyi" şiirin alanına dahil etti.

1982'de yayımlanan otobiyografisi *Uzun Bir Adam'dan* sonra günlüklerini, kendine özgü bir "tür"e dönüştürdüğü "defterler"ini kitaplaştırmaya başladı.

Türünün tek örneği *Şifalı Otlar Kitabı*'nda doğaya bakışımı saydamlıdır.

1985'te yayımlanan *Galata* ve 1990'da yayımlanan *Pera* kitaplarıyla İstanbul'un "kent belleği"ni kayda geçirdi.

Şiir anlayışını anlattığı yazılarını ve aforizmalarını *Poetika* ve *Logos*'ta bir araya getirdi.

Hazırladığı şiir antolojilerinin yanı sıra Ezra Pound, Rimbaud gibi şairleri Türkçeye çevirdi.

Kitapları

Şiir: *İstanbul* (1947), *Günaydın Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953), *Koroğlu* (1955), *Galile Denizi* (1958), *Çivi Yazısı* (1960), *Otağ* (1961), *Mısırkalyoniğne* (1962), *Aşıkane* (1968), *Şenlikname* (1972), *Taşbaskısı* (1975), *Atlas* (1976), *Kül* (1978), *İstanbul Kitabı* (1980, gözden geçirilmiş baskı), *Deniz Eskisi/Şiirin Gizli Tarihi* (1982), *Delta ve Çocuk* (1984), *Galata* (1985), *Güzel İrmak* (1988), *Pera* (1990), *Dün Dağlarda Dolaştım Evde Yoktum* (1993), *Avluya Düşen Gölge* (1996), *Şeyler Kitabı: Ev* (1997), *Çok Yaşasın Sayılar* (*Şeyler Kitabı II*, 1998), *Şeyler Kitabı* (2002; *Ev ve Sayılar*'la birlikte), *Requim* (2004), *Kuşların Doğumgününde Olacağı* (2005), *Lettera Amorosa* (2005) *Adlandırılmayan Yoktur* (2006), *Tümceler Geliyorum* (2007), *Çiğnenmiş Gül* (2011, haz. G. Özmen).

Şiirleri üç ciltte toplanmıştır: *Eşik* (1947-1975), *Aşk Tahtı* (1976-1982), *Akşama Doğru* (1984-1996).

Otobiyografi: *Uzun Bir Adam* (1982, 2005).

Deneme/Günlük: *Şifalı Otlar Kitabı* (1982, 2004), *El Yazılarına Vuruyor Güneş* (1983, 1992), *Şairin Toprağı* (1992), *İnferno* (1994, 2004), *Logos* (1996), *Poetika* (1997), *Kült Kitap* (1998), *Ben İlhan Berk'in Defteriyim* (2004).

Söyleşi: *Kanatlı At* (1994), *İlhan Berk'le Şiirin Anayurdunda* (F. Andaç, 2004).

Mektup: *Elin Üstünde Gezsin: İlhan Berk'ten Memet Fuat'a Mektuplar* (2012, S. Sönmez), *Enis Batur'a Mektuplar* (2014).

Antoloji: *Başlangıcından Bugüne Beyit Mısra Antolojisi* (1960, 2004), *Aşk Elçisi* (1965), *Dünya Edebiyatından Aşk Şiirleri* (1968), *Başlangıcından Bugüne Dünya Şiiri* (1969, 1974), *Fransız Şiiri Antolojisi* (2001), *Güldeste: Başlangıçtan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi* (2004).

Şiir Çevirisi: *Arthur Rimbaud-Şeçme Şiirler* (1962), *Ezra Pound- Şeçme Kantolar* (1983), *Asılı Eros: Çeviri Şiirleri* (1996).

Öykü: *Bir Limandan Üç Resim* (2019, haz. E. Gökşen).

Seçkiler: *Kitaplar Kitabı* (1981), *Şeçme Şiirler* (1997), *Kendi Seçtikleriyle İlhan Berk* (2004), *Bir Yeryüzü Tanığı* (G. Turan, 2009).

Yabancı dillere çevrilmiş kitapları: *Estambul / İstanbul*, Madrid, 1988; *Histoire Secrète de la Poésie / Şiirin Gizli Tarihi*, Paris: Arfuyen 1991; *Poemas / Şiirler*, Madrid, 1992; *Rio Hermoso / Güzel İrmak*, Madrid, 1995; *Selected Poems / Şeçme Şiirler*, Londra, 2006, *Mar de Galilea / Galile Denizi*, 2006, Madrid; *Selected Poems /Şeçme Şiirler*, United Kingdom, 2007; *Um die Gasse biegt deine Stimme / Sokağı Dönüyor Sesin*, Elif Verlag, 2016.

İlhan Berk'in
YKY'deki kitapları:

- El Yazılarına Vuruyor Güneş (1992)
İnferno (1994)
Kanatlı At (1994)
Logos (1996)
Asılı Eros (1996)
Uzun Bir Adam (1997)
Poetika (1997)
Kült Kitap (1998)
Eşik (1947-1975) (Toplu Şiirler I, 1999)
Aşk Tahtı (1976-1982) (Toplu Şiirler II, 1999)
Akşama Doğru (1984-1996) (Toplu Şiirler III, 1999)
Galata (2000)
Pera (2000)
Şeyler Kitabı (2002)
Toplu Şiirler (Delta-1, 2003)
Requiem (2004)
Şifalı Otlar Kitabı (2004)
Kuşların Doğum Gününde Olacağım (2005)
Adlandırılmayan Yoktur (2006)
Tümceler Geliyorum (2007)
Çiğnenmiş Gül (Haz.: Gonca Özmen, 2011)
Elin Üstünde Gezsin - İlhan Berk'ten Memet Fuat'a Mektuplar
(Haz.: Sevgül Sönmez, 2012)
Mısırkalyoniğne (Desenler: Selçuk Demirel) (2018)
Galile Denizi (2019)
Bir Limandan Üç Resim (2019)
Şiirin Çizdiği (2019)
- Galata (özel baskı, 2016)
Pera (özel baskı, 2016)

Doğan Kardeş
Bir Yeryüzü Tanığı - Seçme Şiirler (2009)

İLHAN BERK

Şiirin Çizdiği

Edebiyat ve Şiir Üzerine Yazılar

Deneme

Hazırlayan
Yalçın Armağan

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5484
Edebiyat - 1568

Şiirin Çizdiği - Edebiyat ve Şiir Üzerine Yazılar / İlhan Berk
Hazırlayan: Yalçın Armağan

Kitap editörü: Fahri Güllüoğlu
Düzeltili: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Akgül Yıldız

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 44452

1. baskı: İstanbul, Ekim 2019
ISBN 978-975-08-4600-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2019
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
[facebook.com/YapıKrediKulturSanatYayincilik](https://www.facebook.com/YapıKrediKulturSanatYayincilik)
twitter.com/YKYHaber
[instagram.com/yapikrediyayinlari](https://www.instagram.com/yapikrediyayinlari)

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Sunuş • 9

Önsöz Yerine

Ben Darboğazlar Ozanıym • 15

Halis Şiiri Ararken (1939-1942)

Paul Valéry ve Eserleri • 21

Paul Valéry ve Halis Şiir • 26

Yeni Şiir Meselesi • 32

Şiire Dair • 38

Sanat ve Ahlak • 41

Şiire Dair Notlar: Kelimeler, Mevzu, Plastizma • 44

Kıymet • 47

İnsana Dair • 49

Halis Şiirin Esaslarını Ararken • 52

Şiirin İmkânları • 62

Okuyucunun Tecessüsü • 65

Hayranlığa Dair • 67

Bir Yeryüzü Şarkısı (1943-1956)

Serbest Şiirin Müdafaası: Halis Şiir • 71

Şiire Dair Bazı Düşünceler • 74

Fikirler • 77

Dünyamızın Yeni Şairleri ve Biz • 79

Şiirimizde En Büyük Tehlike • 83

Fransız Mukavemet Şairleri • 86

Dünyamızın Bugünkü Şairleri • 91

Destan Üzerine • 95

Güzel İşimiz • 98

Yeni Gerçekler • 100

Kötüyü İyi Yapmak • 102

Karşıt • 104

Şiirde Öz, Biçim Üstüne • 107

İkinci Yeni, Salt Şiir, Şiirin İlkeleri (1957-1962)

- Şiir Dili • 113
- Yeni Şiir • 116
- Yeni Şiirin İlkeleri • 119
- Yeni Şiir Dili • 121
- İkinci Yeni'nin İlkeleri ya da Salt Şiir • 124
- [Melih Cevdet Anday'a] Yanıt • 145
- Anlam • 148
- Şiire Bakmak • 153
- Soyut • 161
- Ey Freud, Ey Kierkegaard, Ey Yalnızlık • 167
- Mısırkalyoniğne*'ye Bakmak • 169
- Anlamsızlığın Anlamı • 171
- Şiirin Çizdiği Çizgi • 182

Türk Şiirinin Yapısına Bakmak (1963-1965/1982)

- Divan Şiirine Bakmak • 191
- Bir Ozan Davranışı • 199
- Türk Şiirine Bakmak • 201
- Üç Örnek Ozan • 209
- Eleştiride Ölçü • 215
- Türk Şiirinin Yapısına Bakmak • 219
- İki Cevap • 233
- Bir Cevap • 236
- Suut Kemal Yetkin'e Cevap • 238
- Yazışmalar • 242
- Neşâti/Saklı Su • 246
- Akraba Şairler • 249

Yazmak Cehennemi (1972-1978)

- Kendini Anlatmak • 255
- Yazmak Eylemi/Şiir ve Gerçek • 258
- Yazmak ya da Ben Sorunu • 261
- Bir Yaratış Biçimi Olarak Dil • 264
- Şiir Üstüne • 267
- Yazınımızın Asıl Sorunu • 269
- Terördür Şiir • 272

- Yazmak Öldürmektir • 275
 Yazmak-Yaşamak • 278
 Şiir İmge Kurma Sanatıdır/İmgenin Halleri • 282
 Yazmak Denen Cehennem • 285
 Şiirin Gizli Tarihi [I] • 288
 Manzara Eskir • 291
 Dil Denen Hapishane • 294
 Kendi Kendinin Sürgünü • 296
 İstanbul'u Yazmak • 299
 Çeviride Şiir Dili • 302

Bir Şiirin Oluşumu (1979-2006)

- Ödül Töreni Konuşması • 311
 Şiirin İleri Karakolları • 312
 Bir Şiirin Oluşumu: “Ölü Bir Ozanın...” • 316
 Bir Şiirin Oluşumu: “Bir Ulunun Yaşamı...” • 324
 İstanbul Kitabı'nın Serüveni • 330
 Ödül Konuşması • 333
 Nesne-Kitap • 337
 En Çok Sevdiğim Yerler mi? • 340
 Ne mi Yapmalı Şiir? • 342
 Her Kitap Şairin Cesedidir • 344
 Şiirin Geleceği Yoktur, Bugünü Vardır • 346
 Şiirin Gizli Tarihi [II] • 348
 Şiir Dilin Tarihidir • 356
 Taşra • 359
 Şiir ve Eleştiri • 361
 Nasıl Bir Şiir • 364
 Evrensel Şiir Düşüncesi • 368

Şairler, Kitaplar, Sorunlar (1935-2006)

- Cezmi Tahir ve Yalnızlığımız • 377
 “Senfoni” Hakkında • 379
 Roman Sanatına Dair İki Fikir • 382
 “Deliorman” Münasebetiyle • 385
 Roman ve Şiire Dair • 387
 Türk Edebiyatında Bir Merhale: *Sarduvan* • 390

- Eluard'ın Saçtığı Işık • 394
İlhan Berk'in Bir Mektubu • 396
Büyük Tedirgin: André Breton • 398
Saint-John Perse • 400
 Gecebarı • 403
 Hallaç • 405
 Altın Çağı Ölümün • 407
Varoluşçu Şiir ve Francis Ponge • 409
İlhan Berk'in [Okuma] Günlüğü • 410
 Ece Ayhan • 413
 Şi'r-i Kamer • 415
 Oktay Rifat • 416
İslam Haritasında Bir Şair • 417
Alemdağ'da Var Bir Yılan'da Dil • 419
 Ahmet Haşim • 421

Fransızca Kitaplar ve Fransız Dergileri

- Fransızca Kitaplar • 425
Dışarıda Sanat Hareketleri: Sokağa İnen Sanat • 428
 Ekim 1960 • 430
 Kasım 1960 • 433
 Aralık 1960 • 437
 Mart 1961 • 441
 Ekim 1961 • 443
 Kasım 1961 • 446
 Aralık 1961 • 450
 Ocak 1962 • 453
 Şubat 1962 • 456

Sunuş

İlhan Berk, ilk yazılarını 1930'larda yayımlamasına rağmen bu yazılarını hayli geç kitaplaştırmış, 1992 tarihli *Şairin Toprağı*'na kadar dergilerdeki yazılarını bir araya getirmemiştir. Bu durum, kişisel olmaktan daha öte Türkiye'deki genel eğilimi yansıtır. Şairlerin dergilerde yayımladıkları yazıları ya da söyleşileri kitaplaştırmaları 1980'lere kadar pek yaygın değildir, aksine pek nadir rastlanan bir durumdur. Cemal Süreya'nın *Şapkam Dolu Çiçekle* (1976), Behçet Necatigil'in *Bile/Yazdı* (1979) kitapları gibi birkaç istisnayı dışarıda tutarsak, 1980'lere kadar, şairlerin şiir üzerine yazılarından oluşan derlemelerin sayısı pek fazla değildir.

İlhan Berk, önce 1982'de *Uzun Bir Adam* isimli "otobiyografisi"-ni, ardından 1983'te *El Yazılarına Vuruyor Güneş* adıyla günlüklerini kitaplaştırmış ve 1992'den itibaren de yazılarından, günlüklerinden ya da kendine özgü bir tür haline getirdiği "defterler"inden oluşan kitapları peş peşe yayımlamıştır. 1992'de yayımladığı *Şairin Toprağı*, diğer düzyazı kitaplarından farklı olarak, dergilerdeki yazılarından derlenmiştir. Sonrasında *İnferno* ve *Ben İlhan Berk'in Defteriyim*'de "defterler"i, *Poetika* ve *Logos*'ta ise "teorik" şiir yazılarını ya da aforizmalarını bir araya getirmiştir. Son olarak *Kült Kitap*'ta, dergilerde kalmış bazı yazılarını, günlüklerini, "defterler"ini ve şiirlerini birlikte yayımlayarak 1970'lerden itibaren kurmak istediği "patchwork" biçimindeki metnin, sanırım, nihai formuna ulaşmıştır.

Berk'in yazılarından oluşan kitaplarına aldığı en eski tarihli yazısı, 1960'ta yayımlanan, "Salt Şiir"dir (Her ne kadar Berk, *Şairin Toprağı*'ndan bu yazısının tarihini 1957 olarak verse de, doğrusu 1960'tır). Buna bakarak şairin 1960'tan önceki yazılarını dergi sayfalarında bilinçli biçimde unutmayı tercih ettiği söylenebilirse de, Türkiye'deki genel arşiv sorunları nedeniyle bu yazıların farkında olunmadan "unutulması" da ihmal edilemeyecek bir olasılıktır. Hangi olasılık geçerli olursa olsun, Berk'in 1960'tan önceki yazıları bugüne kadar okurun karşısına çıkmamıştır. Dolayısıyla bu derle-

me, İlhan Berk külliyyatının tamamlanmasında önemli duraklardan biri olarak görülebilir. Ancak şu da hemen belirtilmeli: Bu derlemeye şairin yalnızca edebiyat ve özelde şiir hakkındaki yazıları alındı; resim, tiyatro, karikatür üzerine yazılarının ayrı bir toplamda bir araya getirileceğini umut ediyorum. Benzer biçimde, başka bir toplamda bir araya getirilmesi amacıyla Berk'in "günlük" ve "defterler"i de bu derlemeye dahil edilmedi. Özellikle kitaplarının yazımı sırasında tuttuğu "defterler"i, kitaplarına almadığı bazı günlükleri bağımsız tek bir ciltte toplamak bütünlük açısından daha yerinde olacak.

1935 ile 2006 arasındaki yazıları kapsayan bir derlemeyi hazırlamanın yarattığı önemli sorunlardan biri, imla konusunda birliği sağlamaktı. Yaklaşık 70 yıllık süreçte, imlada birtakım değişimler olduğu gibi, İlhan Berk'in kendine özgü tercihleri de vardı. Berk'in kendine özgü noktalama ve varsa imla tercihlerini korumakla birlikte, yazıları günümüz imlasına uygun hale getirdik. Benzer biçimde kitap ve yazar adlarının, yabancı dillerden gelen sözcüklerin yazımını da standartlaştırdık. Özellikle 1930'lardaki yazılarda Fransızca kişi ve kitap adlarının neredeyse tamamı yanlış biçimde dizilmişti, hepsi düzeltildi.

Fransızca, İngilizce ve Türkçe şiir alıntılarının hepsi kontrol edildi, eğer bir hata varsa doğrudan düzeltildi, yanlışlar metinde gösterilmedi. Benzer biçimde, açık dizgi hataları da doğrudan giderildi ve ayrıca belirtilmedi. Ancak metinle ilgili editoryal bir müdahalede bulunulmuşsa, köşeli parantezle bu değişikliklere işaret edildi. Metinde geçen kaynaklar ya da verilen bilgilerle ilgili açıklama yapılmak istendiğinde, bunlara (*) işaretiyle dipnotta yer verildi. Şairin dipnotlarıyla karışmaması için, "haz. n." ibaresi de cümle sonuna eklendi. İlhan Berk'in belli bir dönemdeki dil tercihi nedeniyle, yazılarda bugünün okurunun anlamını bilmediği sözcükler vardı. Okumayı zorlaştırmamak için, sözcüklerin anlamını köşeli parantezle metinde belirtmek tercih edilmedi.*

* Yazılarda geçen bazı sözcüklerin karşılıkları:

Acun: Evren; Asılanmak: Yararlanmak; Değ[ğ]lin: Kadar; Devim /Devinim: Hareket; Dörüt: Sanat; Ekin: Kültür; Ere: Amaç; Eytışim: Diyalektik; Karşın: Muhalif; Köğü[k]: Dize; Küşüm: Şüphe ;-leyin: -onca, kadar; Nen: Şey; Olasal: Muhtemel; Özden(siz)lik: Samimiyet; Özdek: Madde; Sevi: Aşk; Tansık: Mucize; Tilcik: Sözcük; Tüze: Yasa, hukuk.

Editoryal açıdan, imla ya da biçim gibi teknik sorunlardan daha önemlisi yazıların bölümlenmesinde tutulacak yoldu. Bu tür derlemelerde en yaygın yöntem kronolojik sırayı takip etmekse de, Berk'in yazıları söz konusu olduğunda bu yol, pek işlevsel görünmüyordu. Bunun yerine hem tarihsel bağlamı hem de tematik birliği aynı anda sunmaya imkân verecek bir düzenleme yapmak için uğraştım. Yazıları konularına ya da dönemlerine göre sekiz bölüme ayırdım. İlk bölümde “saf şiir”, ikinci bölümde “toplumculuk”, üçüncü bölümde “İkinci Yeni”, dördüncü bölümde “gelenek”, beşinci bölümde “yazmanın doğası” hakkındaki yazılar bir araya getirildi. Altıncı bölümde, şairin son dönem yazılarına, yedinci bölümde “kitap” ve şairleri tanıttığı yazılara, sekizinci bölümde ise Fransızca kitap ve dergi tanıtımlarına yer verildi.

• • •

İlhan Berk'in yazılarını yayıma hazırlamanın beraberinde getirdiği pek çok zorluktan söz etmek mümkünse de, yaklaşık iki yıl süren derleme sürecinde azami özeni göstermeye çalıştım. Ancak çalışmanın eksiksiz olduğu, bu tür derlemelerin doğası gereği, iddia edilemez. Umuyorum okurların da desteği ile, eksikler varsa, bunları sonraki baskılarda tamamlamak mümkün olur.

Son olarak bu kitabın hazırlanma sürecinde katkıda bulunanlara teşekkür etmek istiyorum. Orhan Kâhyaoğlu, Sevengül Sönmez, Erol Gökşen ve Özge Şahin'in bu derlemeye önemli katkıları oldu. Orhan Kâhyaoğlu ve Sevengül Sönmez, kendi arşivlerini kullanma izin verdiler ve bu sayede bazı yazılara hızlıca ulaşmamı sağladılar. Erol, elindeki İlhan Berk yazılarını cömertçe paylaştı. Özge ise hem kütüphane sürecinde, hem bazı yazıların dizilmesinde, hem de kitaba son halini vermemde büyük katkı sağladı. Kitabın editörü Fahri Güllüoğlu'nun, İlhan Berk'le çalışma fırsatı yakalaması bu kitabın en önemli avantajlarından biri oldu. Berk'in genel eğilimlerini iyi bilen biri olarak yerinde editoryal müdahalelerde bulundu. Kitabın yayına hazırlanma sürecinde tanışma şansını yakaladığım Ahmet Berk, teşvik edici tavrıyla kitabı destekledi. Hepsine müteşekkirim.

Yalçın Armağan

Önsöz Yerine

Ben Darboğazlar Ozaniyim

Genellikle, kendimle ilgili yazıları yanıtlamamışımdır. Bütün yaşamım boyunca bu iki üç yanıtı geçmez. Nedeni de herkesin doğrularının kendine göre olacağı, onları değiştiremeyeceğimizdir. Memet Fuat'ın yazısı* benim bütün bir şiir yaşamımı kapsayan bir sorunu içermeseydi bu yola yine gitmeyecektim.

Memet Fuat, söz konusu yazısında Nâzım Hikmet'in şiiriyle yaşamının tutarlılığına değindikten sonra, sözü asıl sanatçının yaşama içgüdüsüne getirip, kimi sanatçıların baskılardan kendisini korumak için nasıl değişik yollar izlediğini, böylece de sanat anlayışında nasıl değişmeler meydana geldiğini; *nasıl ordan oraya savrulduğunu* anlatıyor. *Bu savruluşların en belirgin, ayrıca her döneminde başarılı olabilmış* (bu tümce onun) örneğininse ben olduğuma değiniyor. “1940 toplumcularından çok ileri gittiği daha gelişmiş bir toplumu şiire ulaştığı” söz konusu olan birinin, yani benim, sonradan anlamsız şiirin en uçlarına, İkinci Yeni akımının öncülüğüne nasıl gittiğimi, böylece de sanat anlayışımı nasıl değiştirdiğimi, eğer yanlış anlamıyorsam da, kendime nasıl yazık ettiğime geliyor. Bu bilinçsiz savruluşların asıl nedeninin de “hiçbir yasaya dayanamayan baskılar” sonucu olduğunu söylüyor. Kısaca, benim şiir serüvenimin bunca zikzak çizmesine üzülüyor. Daha da önemlisi bunu bilinçsizlik örneği olarak gösteriyor. Ben sanat anlayışımı çeşitli yazılarımda anlattım, ama Memet Fuat'ın bilinçsiz diye gördüğü bu yolu nasıl anladığımı bir yazımdan buraya aktarmakta bir yarar var:

“Geriye baktığımda şiiri türlü türlü anladığımı görüyorum. Sanki şiirin ‘kırk türlü’ yazılacağını (tırnak içine aldığım bu iki sözcük Memet Fuat'ın benim için yazdığı eski bir yazısında geçiyordu) göstermek istememişim. Niçin bir tek çizgide gitmemişim, bir tek çizgiyi derinleştirmemişim? Bunu mizaç işi diye yanıtlamak isterim. Yoksa benim değişmek diye bir sorunum yok. Yani önceden

* Memet Fuat, “Sanatçının Yaşama Gücü”, *Politika* (21 Nisan 1976): 6. –haz. n.

bir kurama göre davranmam. Kuramı bana algılarım getirir. Çeşitli çağlarımın yaşamalarıdır bunlar. Onlara bütün olanaklarımı açarım. Bütün olanaklarımı ortaya koyarım. Bunun bir adı da kendimi şiire bırakmaktır. Şiirin çizdiği çizgiyi sürdürmektir. Şiirin çizdiği çizgi de o anımdaki duygular, o çağımdaki yaşamalardır. O anın, o çağın duyguları belirler kuramı. Bu yaşamalara, bu yaşamaların biçimlendirdiği özlere, biçimlere, şiirin koyduğu çizgilere karşı çıkmam. Şiir buyruğunu sürdürür. Benim bir çizgide derinleşmem zikzaklarladır. Zikzaklar da: Benim için şiirin bütün olanaklarına açık olmaktadır. Bu olanaklara açıldığım ölçüde derinleştiğimi anlarım. Aslında tek çizgili bir şiir yazmak isterdim: Yahya Kemal gibi, Nâzım Hikmet gibi. Ama ben o kişilerden değilim. Bir çocuk gibi baktım ben şiire. Yöntemim de bir çocuk yöntemidir. Her kitabımda bir öncekine yabancılaştığımı duyarım. Birdenbire yazdıklarım beni ilgilendirmez olur. O zaman şiire yeni baştan başlıyormuşum gibi olurum. Zaten ben hiçbir zaman yazmayı öğrenemedim. Bunun için yazmak dolaysızdır.* Yaşamının kendisi gibi, insanın kendisi gibi. Şiirin getirdiği her olanağa inanırım. Bu çıkmaz da olsa, oraya gitmeden dönmem. Yaptığımı bozmaktan korkmam. Korkmam çünkü beni buraya yine yaşamalarımın getirdiğini bilirim. Boyuna kendimi dinlerim. Kendimi araştırırım. Kendimi ararım. Şiirim bu yüzden bir aramadır da. Benim şiirim böyle bir çizgi koyar. Kısaca, devinme nasıl özdeğin doğal bir durumuysa, acunu yeni görüyormuşum gibi olmak da benim doğal durumumdur, diyorum. O kadar.”** (Soyut, Aralık 1974).

Benim şiirim böyle bir yol izlemesini Memet Fuat bir bilinçsizlik olarak görüyor. Böyle benim gibi bilinçsiz yollar izlemiş örneklerle doludur oysa dünya yazını. Dadacı, gerçeküstücü iken, toplumsal gerçekçi olan Aragon, Eluard, Tzara da birçoklarına göre bilinçsizdir. Breton'a daha bir yığın yazara göre, Eluard, toplumsal gerçekçi olunca şiirini öldürmüştür. Aragon'un da *Paysan de Paris* [*Paris Köylüsü*] kitabından sonra yazdıklarının beş para etmedi-

* Kitaba alınırken şu cümle çıkarılmış: “Bitmez tükenmez olanaklar birimdir benim için şiir.” –haz. n.

** “Ben II”, *Soyut* 74 (Aralık 1974): 10-20; *Soyut* dergisinde “Ben” başlığı ile yayımlanan yazıların önemli bir kısmı sonradan *Uzun Bir Adam* kitabına alınmıştır. Bu yazıda alıntılanan kısım ise kitabın iki edisyonunda da (Yazko, YKY) yer almıyor. –haz. n.

ğini, yine yığınla eleştirmen yazar. Picasso'nun bunca değişiklik geçirmesi de usun alacağı şey değildir. Örnekleri yüzlerce ünlüyle doldurabiliriz. Bunlar hep *bilinçsizlik* örneğidir. Memet Fuat için, onun için de bir yarar yoktur uzatmakta.

Baskılara gelince, birçok kimse, İkinci Yeni'nin Demokrat Parti diktasının sonucu olduğunu yazmıştır. Buna inananlar hâlâ da çoğunluktadır. Memet Fuat'ın benim sanat anlayışımın değişmesinde baskıların önemi olduğunu ileri sürüşüne gelince, buna da şaşıtım söylemekle yetineceğim. *Günaydın Yeryüzü* beraatla (bu beraat da zaman aşımından oldu) sonuçlandıktan sonra, hemen bir yıl sonra *Türkiye Şarkısı*, iki yıl sonra da *Koroğlu* yayınlandı. Baskılar beni yıldırıyorsa Memet Fuat'ın benim şiirimde sevdiği bu çizgi (ki ben bu kitaplarımı çoktan sildim) sürer miydi?* Şunu da söylemek isterim. Benim baştan beri dünya görüşümde bir değişiklik olmamıştır. Hep o görüş içinde gidip gelmişimdir. Ama benim gidip gelişim, aynı yolun darboğazları olmuştur. Benim ilgimi oraları çekmiştir, o küçük su yolları. İyice eğilip bakılırsa görülürüm oralarda. Hepsi bu kadar...

[Politika, 17 Mayıs 1976;
Kült Kitap, 1998]

* Kitaba alınırken şu cümle çıkarılmış: "Demek ki benim şiirim çizdiği çizgi, kendi iç yaşamının çizgisidir. Memet Fuat'ın buna nasıl da bakmadığına ben de üzülüğümü söylemek isterim." –haz. n.